Makale türü: Araştırma makalesi

Geliş tarihi

19.01.2022

Article type: Research article

Submitted date

Kabul tarihi

16.02.2022

Accepted date

Elektronik yayın tarihi

28.02.2022

Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Özçelik, M. H. (2022). Bir Lider Olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün Algı Yönetimi. *Journal of History School*, 56, 772-801.

BİR LİDER OLARAK MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN ALGI YÖNETİMİ

Mehmet Hakan ÖZÇELİK¹

Öz

İlk olarak ABD Savunma Bakanlığı tarafından bilinçli ve sistematik olarak kullanılan ve de 20. yüzyıl içerisinde kavramsallaştırılan algı yönetimi, teknoloji çağı ve bilgi toplumu olarak adlandırılan 21. yüzyılda daha da ön plandadır. Günümüzde insanların bilgiye kolay ve hızlı erişimi aynı oranda bilgi kirliliğine neden olmakta, bu durum ise, birçok faktörün etkilediği algıları dış müdahalelere açık hale getirmektedir. Bunun sonucunda ise algılar rahatlıkla yönlendirilebilmekte, kitle hareketleri meydana getirilebilmekte ve toplumsal olaylar rahatlıkla kontrol edilebilmektedir. Mustafa Kemal Atatürk yeni kavramsallaştırılan algı yönetimini Milli Mücadele döneminde sık sık kullanmıştır. Bireysel, ulusal ve uluslararası seviyelerde algılar yaratarak bireyi, ulusu, ulusları hedeflediği istikamette yol almaya teşvik etmiştir. Atatürk, ülkesini ve milletini medeni milletler seviyesine çıkarmak için önce bir asker, sonrasında devrimci bir devlet adamı olarak bütün imkanları zorlamıştır. Bu çalışmada; algı kavramının tanımı yapılarak, algı süreci, algıyı etkileyen faktörler ve algı yönetimi ekseninde Mustafa Kemal Atatürk'ün bireysel, toplumsal ve uluslararası algı yönetimini gerçekleştirmesinin tarihsel arka planına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Algı, Algı Yönetimi, İmaj, Milli Mücadele

¹ Dr.Öğr.Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, hakanozcelik@aydin.edu.tr. Orcid: 0000-0002-5976-721X

Perception Management of Mustafa Kemal Atatürk as a Leader

Abstract

Conceptualized in the 20th century, perception management is more prominent in the 21st century, which is called the age of technology and information society. Today, easy access to information causes information pollution, which makes perceptions affected by many factors open to external interventions. As a result, perceptions can be easily directed, mass movements can be created and social events can be easily controlled. Mustafa Kemal Atatürk frequently used the newly conceptualized perception management during the Turkish National Struggle. By creating perceptions at individual, national and international levels, he encouraged individuals, Turkish nation and other nations to proceed in the direction they aimed. First as a soldier and then as a revolutionary statesman, Atatürk pushed all the limits and tried to implement them in order to raise his country and nation to the level of civilized nations. In this study; by defining the concept of perception, the historical background of Atatürk's individual, social and international perception management is included in the axis of perception process, factors affecting perception and perception management.

Keywords: Atatürk, Perception, Perception Management, Image, National Struggle

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin iç ve dış politikaları 19. yüzyıl sonrasında üst düzey yöneticilerinin beklentileri yönünde gelişmemiştir. Olumsuz gelişmeler, yöneticilerin doğru karar verme sürecini etkilemiş ve alınan yanlış kararların ve neticesinde istenmeyen sonuçların, üst üste gerçekleşen ve kaybedilen savaşların bedeli, Osmanlı Devleti'nin kendi insanının canı ve toprak kaybı ile ödenmiştir. 20. yüzyılda gerçekleşen Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı Osmanlı Devleti'nin sonunu hazırlamıştır. Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile işgale açık hale gelen ülke, İtilaf Devletlerinin kontrolü altına girmiş ve fiilen işgal edilmiştir. Devleti ve milleti içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarabilmek için birçok aydın kurtuluşa yönelik fikirler öne sürmüşlerdir. Ortaya konulan fikirlere bakıldığında, hepsinin bir çıkış yolunu benimsediği ve bir dayanağının bulunduğu görülmektedir. Ancak aydınlar arasında kurtuluşa yönelik fikirlerin hayata geçmesi için ortak paydanın "halk" olduğu gözden kaçırılmıştır. Aydınların bu tutumunda, halkta kurtuluş fikrine destek verecek güç görmemeleri ve halkı tükenmiş görmelerinin etkisinden söz edilebilir. Gerçekten, halkın siyasal manada mücadeleye katılımının sağlanması, dönemin olayları göz önünde bulundurularak oldukça zor görünmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün diğer çıkış yollarını öne sürenlerden farkı, halkı mücadelenin odak noktası yapması, halkın mücadele sürecine siyasal katılımının

sağlanması ve dolayısıyla mücadeleyi halka dayandırması olmuştur. Ancak bütün bu isteklerin gerçekleştirilmesi için aşılması gereken önemli bir engel vardı; halkın ikna edilmesi.

1. Algı- Algı Yönetim

Tarih boyunca insanlar girmiş oldukları mücadelelerden başarıyla çıkmak için içte ve dışta her türlü yöntemi kullanmışlardır. Ancak kullanılan yöntemler arasında en etkin olanının, hedef kitlenin (halk, düşman, müttefik, birey) ikna edilerek, kendi isteğiyle, istenilen yönde hareket etmesini sağlamak olduğu tespit edilmiş ve bu bağlamda hedef kitleye yönelik algı yönetimi uygulamaları ön plana çıktığı gibi gerçekleştirilmiştir.

Algı; en basit şekliyle insanın duyu organlarınca taşınan duyuusal verilerin örgütlenip yorumlanması şeklinde ifade edilmektedir.² Sezai Türk, algıyı; iç ya da dış çevreden gelen uyarıcıların bireyin birbirinden bağımsız olan görme, duyma, koklama, tatma gibi duyu organları yoluyla ya da hisleriyle almasıyla başlayan ve bu uyarıcıların farkına varılması, tanınması, idrak edilmesi ve anlamlı bir bütüne dönüşmesini, tanımlanmasını sağlayan fiziksel, nörolojik ve bilişsel süreçlerin tamamı olarak tanımlamıştır.³ Kişinin etrafında olup biteni fark etmesi, olaylara tanıklığı şeklinde de tanımlanmaktadır.⁴ Dış çevreden gelen uyarıcıların bir insanın duyu organları üzerinde bıraktığı etki “duyu”, oluşan bu etkinin zihnimizde oluşturduğu şekle verilen anlam “algı” olarak ifade edilirken algıların alınma süreci ise “algılamadır”. Buna göre algı yönetimi algıdan başlayan, algılama ile devam eden bir süreci içermektedir.⁵

İnsanın gördüğü, hissettiği, duyduğu, kokladığı ve tattığı her şey, beyinde gerçekleşen sürecin sonucudur.⁶ Aslında görülenin, duyulanın, koklananın veya tadılanın ne olduğuna duyu organları değil, zihnimizde gerçekleşen eylemlerin sonucunda beyin karar verir.

Henrik Friman, ABD’li pragmatist filozof Stephen Pepper’ın algısal eylemleri çevreye dayalı olarak duyumsanan bilinçli bağlantılarla tanımlamasına

² İsmail Bakan- İlker Kefe, Kurumsal Açından Algı ve Algı Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2012, C. 2, S. 1, s.21

³ M.Sezai Türk, *Algı Yönetimi ve İletişim: Algının Ötesinde Bir Gerçeklik Var Mı? Algı Yönetimi*, Alfa Yayınları, Ekim 2014, s.15

⁴ Hülya Çayoğlu, *Algılama Yönetimi Ve Marka Kimliği İlişkisinde Marka Algısının İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 2010, s.50

⁵ Türk, *age*, s.15

⁶ R.J. Godlewski, *Practical Deception and Perception Management*, Tactical Extractions Counterterrorism Paper, 4’ten Bakan, Kefe, *age*, s. 20-21

atıfta bulunarak bunu “bir sandalye görüyorum” örneği ile açıklamaya çalışmıştır.⁷ Burada algılamak için bir nesne ve gözlemciye ihtiyaç duyulduğu belirtilmiş, “sandalye” nesne, “ben” gözlemci olarak tarif edilmiştir. Sandalyeyi görmemizi sağlayan algı, daha önceden beyinde depolanmış ve sınıflandırılmış bilginin sunulması, karşılaştırılması ve sayısız karar arasından bilinçli bir tercih yapılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu örnekte olduğu gibi görülen nesnenin sandalye olduğuna, beyinde daha önceden oluşturulmuş algı (imaj, resim) ile eşleştirilmesi sonucunda beynimiz karar verir. Kısaca görme işlemini gerçekleştiren gözler değil, aslında beyindir.⁸

“Algı”, Türk Dil Kurumu’nca; “*Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak*”⁹ şeklinde tarif edilmiştir. Anlaşıldığı gibi, görülen, duyulan, tadılan bir şeyin ne olduğunun idrak edilmesi beyin tarafından daha önce belirlenmiş kalıplarla tanımlanmaktadır. Buna göre bir şeyin ne olduğuna karar verme sürecinin en önemli aşaması, beyinde önceden oluşturulan algı ile belirlenmesidir. Yaratılmamış bir algının karar sürecinde hatalı sonuçlara ya da akıl karışıklığına sebep olması kaçınılmazdır. Algının oluşma sürecinin ardından algı yönetiminde de önemli aşamalar söz konusudur. Algı yönetimi algının oluşturulma sürecini takip eden eylem olarak hedef kitlenin (halk, düşman, müttefik, birey) istenilen yönde hareket etmesini sağlamak için gerçekleşmektedir. Bir insanın belli bir yönde hareket edebilmesi için öncelikle, o yönde bir alternatifin var olduğunu bilmesi ve bu bilgiyi algılaması gerekir. Bu bağlamda eyleme dönüştürülecek davranışlar, algının sosyal ve psikolojik bir olgu olmasına bağlı olarak dışarıdan yapılacak her türlü müdahaleye açık hale gelmekte ve kontrol edilip yönlendirilmektedir.¹⁰ Böylelikle bireyler düşündükleri, olayları yorumladıkları ve söz konusu olaylarla ilgili inanışları olduğu sürece, istenilen yönde hareket etmektedirler.

Algı yönetimi bilinçli ve sistematik bir şekilde ilk defa ABD Savunma Bakanlığı tarafından “kitlelerin duygu, düşünce, amaç, mantık, istihbarat sistemleri ve liderlerini etkileyerek seçili bilgilerin yayılması ve/veya durdurulması; bunun sonucunda hedef davranış ve düşüncelerinin hedefleyenin istekleri doğrultusunda yönlendirilmesi” olarak tanımlanmış ve uygulanmıştır.¹¹

⁷ H. Friman, *Perception Warfare: A Perspective for the Future*, Discussion paper, The Swedish National Defence College. Department of Operational Studies, Stockholm, 1999, s.1-9, [https://universityofleeds.github.io/philtaylorpapers/pmt/exhibits/746/Friman\(1999\)PW.pdf](https://universityofleeds.github.io/philtaylorpapers/pmt/exhibits/746/Friman(1999)PW.pdf)

⁸ Bakan, Kefe, *age*, s.20

⁹ TDK, <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 02.05.2021)

¹⁰ Metin Inceoğlu, *Tutum, Algı, İletişim*, V Yayınları, İstanbul, 1993, s.41

¹¹ Ahmet Tunç-Ali Atılğan, Algı Üzerine Kurulu Yönetimsel Bir Anlayış: Algı'nın Yönetimi, *International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, V.3, S. 3, 2017, s. 229 (228-238)

Algı yönetimi, bilgi savaşlarının içinde bir tür olarak tanımlanırken, bilgi savaşlarının bir türü olan propagandayı da içine aldığı ifade edilmektedir.¹² Algı yönetimi ikna veya propagandayı en iyi şekliyle kullanmaktır. Grupların tutumları, inançları ve davranışları algı yönetiminden etkilenirler. Bu sebepten dolayı algı yönetimi, aynı zamanda psikolojik harekâtın da bir şekli olarak kabul edilmektedir.¹³

Hedef kitle üzerinde etki sahibi olmak isteyen kişilerin hayata geçirdiği algı yönetiminin amaçları; meşruiyet kazanmak ve muhafaza etmek için, gerek yurtiçi gerekse yurtdışında kamuoyu oluşturmak, düşmanlara yaptıkları hareketlerin sonucunda kendilerine neler olacağına inandırmak, hedef kitlenin davranış ve tutumlarını istenilen doğrultuda etkilemektir.¹⁴ Esas olan bu amaçların yanı sıra önceden var olan düşünceleri değiştirmek, içinde bulunduğu sistem içerisinde yeni bir yapı oluşturmak gibi amaçlar da güdülmektedir.

Algı yönetimi genel olarak dört aşamadan oluşmaktadır: Hedef kitlenin dikkatinin çekilmesi; dikkati kontrol altında tutmak için benzer bilgilerin sunulması ve paylaşılması; sunulan bilginin hedef kitlenin algılarıyla tutarlı hale getirilmesi, bilginin aynı pozisyonda kalması için iletişim kaynaklarında tekrar edilmesidir.¹⁵ Algı yönetimindeki başarı; hedef kitlenin değerleriyle, kültürüyle uyum içinde hareket edilmesini, beklentilerin üzerinde yaklaşım sergilenmesini, yalın olunmasını, sonuç odaklı olunmasını, gerçeklere dayanılmasını, yinelenmesini, görselliğin doğru yönetilmesini ve de düşüncelerden çok duygulara hitap edilmesini gerektirir.¹⁶ En basit tabiriyle, algı yönetiminin istenilen yönde hayata geçirilebilmesi için amaçlanan hedefe varış yollarını sağlayan algıların oluşturulması gerekir.

Algı yönetiminin hayata geçirilmesi sürecinde alınan sonucun hedef kitle açısından olumlu ya da olumsuz olması önümüze çıkmaktadır. Algı yönetiminin olumsuz kullanımı, bir şeyin doğru olduğuna veya olmadığına yönelik aldatma ve kandırmadır. Olumlu kullanımı ise doğrulamadır. Burada kesin ve doğru bilgiler yayılmakta ve hedef kitlenin bilgi eksikliği girdilerle tamamlanırken kitlenin algıları ve düşünceleri yönlendirilmektedir.¹⁷ Olumlu kullanımda, hedef kitle ve algı yönetimini yapan taraf aynı payda da yer alırken, fayda veya zarar

¹² V. Spaiser, *Exploitation of Information and Communication Technologies by Insurgent, King's College: Departments of War Studies*, London, 2008, s.4

¹³ S.Josephs Nye, *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, Elips Kitap, Ankara, 2005

¹⁴ P. Siegel, *Perception Management: Io's Stepchild, Low Intensity Conflict and Law Enforcement*, 13 (2), Pp.117-134. 2005, s.118

¹⁵ Aktaran Emine Ceng, *Algı Yönetimi Aracı Olarak Twitter Kullanımına İlişkin Siyasal Bir Analiz, Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt 5, Sayı 4, Temmuz 2018, s. 667 (663-689)

¹⁶ M. Akif Özer, *Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri. Karadeniz Araştırmaları*, 2012, s. 175 (147-180.)

¹⁷ *Agm*, s. 158

doğru orantılı şekilde her iki tarafı da etkilemektedir. Ancak olumsuz uygulamada hedef kitle zarar görürken algı yönetimini gerçekleştiren taraf, hedefleri bağlamında fayda sağlamaktadır.

2. Mustafa Kemal Atatürk'ün Algı Oluşturma Süreci

Atatürk, içinden çıktığı ve her zaman onun bir ferdi olmaktan gurur duyduğu Türk milletinin, emperyalist güçlerin elinden kurtulup kendi vatanında tam bağımsız bir şekilde yaşayabilmesinin adımlarını atmaya öncelikle karşıt güçler tarafından uygulanan algı yönetimine karşı koyarak başlamıştır. Ardından bireyde, millette, dostta ve düşmanda var olan algıları değiştirerek ve Milli Mücadele'de var olması gereken ve zamanı gelince mücadele yolunda güç verecek yeni algılar yaratarak yola devam etmiştir. Yani muharebe meydanlarında askeri bir zafere ulaşabilmek için önce algı savaşının¹⁸ verilmesi ve kazanılması gerekecektir.

15-20 Ekim 1927 tarihlerinde, 1919'dan 1927'ye dek kendisinin ve silah arkadaşlarının faaliyetlerini millete hesap verir niteliğinde yaptığı Nutuk'un metnine bakıldığında bazı kavramların çok sık kullanıldığı görülmektedir. Atatürk'ün kullandığı kavramların, o güne değin bulunduğu her ortamda sık sık ifade ettiği ve sonraki süreçte de sık sık ifade edeceği, bireyde, millette, dostta var olması ve düşmanda da varlığının kabul edilmesi gereken, başarıya giden algı yönetimi yolundaki döşenmiş taşlar/oluşturulmuş algılar olduğu görülür. 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak basan Mustafa Kemal Atatürk, Osmanlı Devleti'nin vermiş olduğu görevin dışında yıllardır hayata geçirmeye çalıştığı amaç için büyük bir fırsatı yakalamıştır. Atatürk'ün gençlik günlerinden beridir dillendirdiği fikirlerinin birleşmiş hali olan amacı “.... ulus egemenliğine dayanan, tam bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak”¹⁹ idi. Söz konusu amaç içinde geçen “ulus”, “egemenlik”, “bağımsız”, “Türk” ve “devlet” kavramları Atatürk tarafından verilen nutukta sırasıyla 732, 89, 179, 421, 387 kez kullanılmıştır.²⁰ Mustafa Kemal Atatürk'ün yıllardan beridir Osmanoğullarının hegemonyası altında yaşayan insanların “halk” olduğunu ve örgütlenip teşkilatlanarak, uluslaşarak bağımsız bir Türk devleti olabilmesini sağlayacak yolda ihtiyaç duyulan taşları döşediği /algıları yarattığı nutukta yer almıştır.

Nutukta geçen kavramlarda ayırdına varılması gereken husus kavramların dönemsel olarak farklı algılandığıdır. Dolayısıyla algı oluşturmak için kullanılan değerler dönemsel olarak farklılıklar göstermektedir. Zaten tarihsel bir olayı

¹⁸ Sinan Meydan, *1923 Kuruluş Ayarlarına Dönmek*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2017, s.197

¹⁹ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları XXIII.Dizi-Sa.2, C. I, 1919-1920, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s. 18

²⁰ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları XXIII.Dizi-S.2, C. IV., Genel Dizin, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993

değerlendirirken olayın geçtiği dönemin esas alınması da aynı anlayış ile hareket edildiğinin en belirgin işaretidir.

Tablo 1.

Nutuk'ta Atatürk tarafından dillendirilen algı yönetimine yönelik kavramlar

Kavram	Kullanım Sayısı	Kavram	Kullanım Sayısı
Anadolu/...	145	Memleket	284
Ankara	536	Millet/...	612
Bağımsız/Bağımsızlık	179	Milli/..	268
Barış/sulh	258	Ordu/...	428
Cumhuriyet/....	193	Örgüt/...	215
Devlet/....	387	Teşkilat	224
Düşman/...	467	Türk/..ler/...	421
Hak/...	159	T.B.M.M.	588
Halk/...	360	Ulus	732
İşgal/...	271	Ulusal/...	836
Kuvay-i Milliye	299	Vatan/...	314
Meclis/...	595	Yurt/..	304

2.1. Algı Oluşturmakta Güvenilirlik

Algının oluşturulması sürecinde verilen mesajların etkinliğini ve geçerliliğini sağlayacak olan ilk koşul hedef kitlenin güvenini kazanmış olmak veya süreç içinde kısa sürede kazanabilmektir. İnsanlar için, söylenen sözlerden çok sözlerin kim tarafından ve nasıl söylendiği daha önemlidir. Söylenen sözler ne kadar doğru olursa olsun, hedef kitlenin söyleneni kabul etmelerini sağlayan duygulardır. Söylenen mantıklı dahi olsa hedef kitleyi etkileyecek olan duygulardır. Bu nedenle iki taraf arasında duygusal bir iletişim kurulması gerekmektedir.²¹ Söz konusu duygusal iletişimin faaliyetlerin her safhasında göz önünde olması önem arz eder.

Mustafa Kemal Atatürk'ü algı oluşturmakta ve yönetiminde güvenilir kılan; yıllardır süregelen ilişkilerinde örnek olması, yaptığı her mücadelede başarılı olması, yaptıklarının toplum menfaati için yapıldığının bilinmesi gibi özellikleridir. Milli Mücadele'de de lider seçilmesi²² söz konusu özelliklerden dolayı gerçekleşmiş ve toplum içinde saygın yeri daha da artarken toplumu

²¹ Detaylı bilgi için bkz.: Türk, *age*.

²² Zeki Çevik, *Milli Mücadele'de "Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na" Geçiş (1918-1923)*, Yay. Haz.Berna Türkdoğan, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, s. 202-206

etkileme kapasitesi de aynı oranda yükselmiştir. Özellikle muharebe meydanlarında özverili çalışmaları, liderlik yapabilmesi, her zaman askerin önünde olması birlikte çalıştığı insanlarda güven hissi uyandırmış ve güvenen insanların başka insanlara telkinleri de etkili olmuştur.

2.2. Algı Yaratmak

Mazhar Müfit Kansu not defterinin köşesine 7-8 Temmuz 1919 tarihini yazdıktan sonra Mustafa Kemal Atatürk ile arasında geçen diyalogu şu şekilde aktarmıştır;

- *Zaferden sonra şekli hükûmet cumhuriyet olacaktır. Bunu size daha önce de bir sualiniz münasebetiyle söylemiştim.*

Bu bir. İki: Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince icap eden muamele yapılacaktır.

Üç: Tesettür kalkacaktır.

Dört: Fes kalkacak, medenî milletler gibi şapka giyilecektir.

Bu anda ister istemez kalem elimden düştü.

Yüzüne baktım gayri ihtiyarî o da benim yüzüme baktı.

Paşa ile zaman zaman senli benli konuşmaktan çekinmezdim.

- *Neden durakladın? deyince:*

- *Darılma ama Paşam, sizin de hayalperest taraflarınız var. dedim.*

Gülerek:

- *Bunu zaman tayin eder. Sen yaz... dedi.*

Yazmaya devam ettim:

- *Beş: Lâtin harufu (harfleri) kabul edilecek.*

- *Paşam kâfi... kâfi.. dedim ve biraz da hayal ile uğraşmaktan bıkmış bir insan edası ile:*

- *Cumhuriyet ilânına muvaffak olalım da üst taraflı yeter! diyerek, defterimi kapadım ve koltuğumun altına sıkıştırdım...*²³

Mustafa Kemal Atatürk daha Milli Mücadele'nin hazırlık aşamasında, Erzurum'da iken zafere olan inancını ifade eden bu satırlar, öngörüsünün ne kadar yerinde olduğunu da göstermesi açısından önem taşıdığı kadar hedeflerine varmak amacıyla çıktığı yolda yaratacağı algıların da temeli olarak değerlendirilebilir.

Atatürk, vermiş olduğu mücadele sürecinde bireyi, toplumu ve hatta uluslararası ilişkilerde dost ve düşman kesimi kendi hedefleri doğrultusunda harekete geçirmek için algılar yaratırken aynı zamanda var olan olumsuz bireysel,

²³ Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997, C.I, s.132-133

toplumsal ve uluslararası algıları da ortadan kaldırmayı esas olarak benimsemiştir.

2.2.1. Birey Üzerinde Algı Yaratmak

Birey, toplumları oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri, fert olarak tanımlanmaktadır.²⁴ Toplumu oluşturan bireyleri etkilemek aynı zamanda toplumun da istenilen yönde hareket etmesini sağlayacak önemli bir kapının açılmasıdır. Mustafa Kemal Atatürk de fiziksel, düşünsel ve duygusal özellikleri ile bireyler üzerinde etkili olmuş ve bireylerde var olan olumsuz algıları kaldırırken aynı zamanda yeni algılar yaratmıştır. Bireyler üzerinde yarattığı algılar daha sonra kendisinin hedefine varmasını sağlayan yolun taşlarını oluşturacaktır.

Mustafa Kemal Atatürk ile tanışan bireyin algısını şekillendiren öncelikle Atatürk'ün fiziki yapısı, dış görünüşü olmuştur. Ardından bireyin kafasındaki algı, Atatürk'ün zekası, fikirleri, duyguları, ataklığı, olaylara bakışı ve yorumları ile tamamlanmıştır. Bu yönde verilebilecek birçok örnek olmasının yanı sıra henüz daha Harp Okulu öğrencisiyken gelecekte 9. Ordu Müfettişi seçilmesine etkisi olan Ali Fuat Cebesoy'un babası İsmail Fazıl Paşa üzerinde yarattığı algı bu konu için verilebilecek iyi bir örnek olmaktadır. İsmail Fazıl Paşa, oğlunun arkadaşı olan Mustafa Kemal ile tanıştıktan ve kısa bir sohbetten sonra Mustafa Kemal özelinde algısı kendisini “erkanı harp zabiti” olarak görmek istediğini belirtmesi²⁵ şeklinde olmuştur. Yaratılan ilk algı Mustafa Kemal Atatürk'ün İsmail Fazıl Paşa tarafından mütareke dönemi Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey ile tanıştırılmasına, Mehmet Ali Bey'in Harbiye Nazırı Mehmet Şakir Paşa üzerinde yarattığı algı ile var olan algı yayılarak Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a müfettiş olarak gönderilmesine vesile olmuştur

2.2.2. Toplumsal Algı Yaratmak

Mustafa Kemal Atatürk 1919 yılında Samsun'a 9. Ordu Müfettişi olarak gittikten sonra halkı örgütleyerek ulus egemenliğine dayalı kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti kurma hedefine varabilmek amacıyla toplumu harekete geçirmek için ardı arkasına düşüncelerini hayata geçirmiştir. Milli Mücadele'yi halkın sahiplenmesi temel düşüncesinde olan Atatürk, her fırsatta halkın dikkatini çekmek, içinde bulunulan durumun farkına varmasını sağlamak amacıyla halka yönelik algı yaratmaya başlamıştır.

²⁴ TDK, <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 12.05.2021)

²⁵ Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, Baha Matbaası, İstanbul, 1967, s.28-29

Toplumsal algının oluşturulmasının önemli aşamalarından birisi kimlik algısının değiştirilmesi ve toplumun yeni bir kimlik algısına kavuşturulmasıdır. Tarih içerisinde zaman zaman göç eden ve çeşitli coğrafyalarda bulunan Türk Milleti'nin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Türkler, bu hareketlilik içerisinde bulundukları coğrafyaları etkilemiş ve bu coğrafyalarda yaşayan insanlardan ve kültürlerden etkilenmişlerdir. Uzun soluklu süreçte “Türk” adı topluluktan topluluğa, coğrafyadan coğrafyaya farklı anlamlar almış ve bu anlamlar o toplulukların Türk'e bakış açısını göstermiştir.

Türk sözcüğü ilk kez MÖ 1400'lerdeki Çin belgelerinde geçmekle birlikte “güçlü” manasına geliyordu.²⁶ Ragıp Ergün ise, “güçlü” olarak nitelendirilen Türklerin, yaklaşık bir asır sonra Osmanlı Devleti içerisinde “Etrak-ı Bi-İdrak” (idraksız, algılaması kıt Türk) olarak tanımlanmaya başlandığına dikkat çekmiştir.²⁷

Buna karşın Atatürk, Türk toplumunun Milli Mücadele'yi yapabilecek özgüvene kavuşabilmesi için yeni bir kimlik kazanmasını sağlamak amacıyla yapmış olduğu her söylevde karşısında bulunan hedef kitleye; Erzurum Kongresi'ni açarken “*Muhterem Murahhas Efendiler*”²⁸, Maarif Kongresini açarken “*Muhterem Hanımlar, Efendiler*”²⁹, 1923 yılında İzmir'de yaptığı bir konuşmada “*Muhterem İzmir Halkı, Aziz Hemşerilerim*”³⁰, aynı yıl Mersin'de “*Aziz Kardeşler*”³¹, Tarsus'ta “*Tarsus'un Muhterem Çiftçileri*”³², Konya'da lise öğretmen ve öğrencilerine “*Konya İrfan yurdunun muhterem müdürü, güzide heyeti talimiyesi ve onların feyizkar dairei tedrisinde bulunan kıymetli talebeler*”³³, 1924 yılında Erzurum'da yaptığı konuşmada “*Muhterem Hemşerilerim, Kahraman Erzurumlular*”³⁴ şeklinde hitap etmiştir. Toplumun her kesimine ayrı ayrı hitap etmiş, topluma güçlü bir kimlik kazandırarak kendisi ile birlikte ön safhada yürümeye hazırlamıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadele'nin başlarında yaptığı bir konuşmada batı ve dünya milletlerini tanıdığını; Fransızları, Almanları, Rusları muharebe sahalarından bildiğini söylerken, Türk Milletine güvendiğini ve milletin de sahip olduğu manevi kuvvetinden dolayı kendisine güvenmesi

²⁶ Anıl Çeçen, *Türk Devletleri*, Fark Yayınları, Ankara, 2007, s.48

²⁷ Ragıp Ergün, *Tarih Boyunca “Türk” Algısı*, Sertan Yayınları, 2014, s.92

²⁸ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I (1919-1938)*, 5. Baskı, Ankara, 1997, s.1

²⁹ *Age*, s.19

³⁰ *Age*, s.81

³¹ *Age*, s.132

³² *Age*, s.134

³³ *Age*, s.152

³⁴ *Age*, s.210

gerektiği yönünde algı yaratarak, “*bizim milletimizin manevi kuvveti bütün milletlerin manevi kuvvetinin üstündedir*”³⁵ demiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, 27 Nisan 1930’da Türk Ocakları Umumi Kurultay’ında, “...*büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için borçtur.*” diyerek Türk Milleti’nin köklü bir tarihi olduğu, büyük devletler kurduğu; Cumhuriyetin ilanının onuncu senesinde yaptığı Onuncu Yıl Nutkunda; “...*Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir.....Ne mutlu Türk’üm diyene.*”³⁶ şeklinde ifadelerle bireyin kendilerini nasıl algılamaları, Türk devletinin de kendi yurttaşlarını nasıl görmesi gerektiğini ortaya koymanın yanı sıra toplum üzerindeki var olan olumsuz algıları kaldırmak ve toplumu daha çok şey yapmaya motive edebilmek yönünde algı yaratma çalışmalarına devam etmiştir. Böylece Atatürk, çokuluslu yapı içerisinde eriyen ve özgüvenini kaybeden Türklere kimlik ve güven duygusu oluşturarak gerçek kimliğini kazanabilmesi amacıyla her fırsatta Türk’ten, Türklük’ten bahsetmiş ve Türk halkında var olan olumsuz Türk imajı yerine yeni bir algı yaratmıştır.

Ancak burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus, Mustafa Kemal Atatürk, millete kimlik kazandırmaya yönelik algı oluşturma sürecinde Anadolu’da yaşayanların toplumsal olarak bir bütün olduklarını; “*Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlâtları, hep aynı cevherin damarlarıdır.*”³⁷, “*Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türk halkına, Türk milleti denir.*”³⁸ cümleleriyle ifade etmesi gibi milletin oluşumunda ırksal bir bağın olmadığı algısını ortaya koymasındır.

Samsun’a çıkmasıyla başlayan Milli Mücadele sürecinde Mustafa Kemal Atatürk toplumsal algının yaratılmasının üzerinde durarak bildiri, tamim, kongre kararlarında topluma mesajlarını vermiştir. Amasya Tamiminde ülkenin genel durumu açıklanıp ve İstanbul hükümetinin sorumluluğunu yerine getirmediği belirtildikten sonra “*Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracak*”,³⁹ ifadesi, ardından Erzurum ve Sivas kongrelerinde “*irade-i milliyeyi hâkim kılmak*”⁴⁰ kararları “milli egemenlik” algısı yaratmak yolunda önemli adımlar

³⁵ Age, s.84-85

³⁶ “*Büyük Gazi’nin Nutku*”, Hakimiyeti Milliye, 30 Birinciteşrin 1933

³⁷ “*Gazi Hz. Hitapları*”, Milliyet, 4 Teşrinievvel 1932

³⁸ Mustafa Keskin, *Atatürk’ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Atatürk Arş. Merkezi, Ankara 1999, s. 105.

³⁹ Atatürk, *Nutuk*, 1989, s.43

⁴⁰ Age,s.89

olarak kaydedilmiş, daha sonra da milletin egemenliği ilkesi kuvvetle ve sık sık vurgulanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadele'nin her döneminde kavramlar üzerinden de algı yaratmıştır. Halkın içinden çıkan ve mücadeleyi başlatan “Kuvayı Milliye” ile direniş örgütleri olan “Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri” toplumun bir kesimini harekete geçirmesine rağmen bir bütün teşkil edememiştir. Atatürk, Sivas Kongresi'nde cemiyetleri “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri” adı altında toplayarak verilecek olan mücadelenin ülke sathında bir bütün olarak algısını yaratarak mücadelenin herkes tarafından sahiplenilmesini sağlamıştır. Ayrıca İstanbul'da 12 Ocak 1920 tarihinde açılacak olan Meclis-i Mebusan'a giden arkadaşlarından meclis içerisinde “Müdafaa-i Hukuk” gurubunu kurmalarını istemiştir.⁴¹ Atatürk “Müdafaa-i Hukuk” kavramını özellikle seçmiştir. Toplum üzerinde yaratmak istediği algı; hukukun önemsendiği, hukukun muhafaza edilmek istendiği, artık yapılacak faaliyetlerin hukuk ekseninde gerçekleşeceği hukuk devletinin var olacağıdır.

Sivas Kongresi sürecinde, Tıbbiyeli Hikmet'in Mustafa Kemal Atatürk'e hitaben yaptığı heyecanlı konuşma karşısında, Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşadığı duygulu anda söylediği “*Evlat, müsterih ol! Mandayı kabul edemeyiz; ya İstiklal ya ölüm!*”⁴² cümlesi tarihteki yerini alırken bağımsızlık ya da yok oluş algısıyla milletin bir bütün olarak mücadelede yer almasını amaçlamıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul'un işgali sonrasında kapatılan Meclis-i Mebusan yerine derhal bir meclis açmak için harekete geçmiştir. 21 Nisan 1920 tarihinde Heyeti Temsiliye Adına; “*Kolordulara (On Dördüncü kolordu Komutan Vekilliğine), Altmış Birinci Tümen Komutanlığına, Refet Beyefendi'ye, Bütün İllere, Bağımsız Sancaklara, Müdafaa-i Hukuk Merkez Kurullarına, Belediye Başkanlıklarına*” gönderdiği yazıda Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılacağını ve açılışın nasıl yapılacağını bildirmiştir. Söz konusu yazıda, ilk madde şu şekildedir; “*Tanrı'nın yardımıyla Nisanın yirmi üçüncü Cuma günü, Cuma namazından sonra Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılacaktır.*” Yazının sonrasında; Cuma namazının Kutlu Hacı Bayram camisinde kılınacağı, Kuran'ın ve namazın nurlarından ışıklanılacağını, güç kazanılacağını, Peygamberin kutlu sakalı ve kutsal sancağı alınarak meclisin toplanacağı yere götürüleceği, kurbanlar kesileceği, hatim indirileceği, Buhari okunacağı, selalar verileceği,⁴³ gibi ifadelerin bulunması dini konulara özen ve önem gösterildiğinin açık işaretleridir. TBMM'nin açılışının birçok dini ritüelleri içinde

⁴¹ Age, s.481

⁴² Kansu, Age, s.247-248

⁴³ Atatürk, Age, 1989, s.577

barındırmasının amacı açılacak meclisin ve başlatılacak hareketin, dini konular açısından hassas olan halk üzerinde olumlu bir algı yaratmak ve yaratılan algı ile halkın desteğini kazanmaktır. Nitekim süreç içinde karşılıklı fetva savaşlarının verilmesi, meclisin açılışında dini konuların öne çıkarılmasının doğru olduğunu göstermiştir. Sinan Meydan, 1923 Kuruluş Ayarlarına Dönmek” isimli kitabında; Atatürk’ün, İngilizlerin ve Osmanlı yönetiminin “dın merkezli” algı yönetimine yine “dın merkezli” bir algı direnişiyile karşılık verdiğini, diğer taraftan da gelecekte kurmayı düşündüğü yeni Türkiye’ye yönelik halkın bilinçaltında “laik” bir algı oluşturduğunu⁴⁴ ifade etmiştir.

23 Nisan 1920 tarihinde TBMM’nin açılması sonrasında 1921 Anayasası’na temel teşkil edecek olan geçici encümenin hükümet kurulması yönünde çalışmalar yapmasına vesile olan önerge 24 Nisan 1920’de ve siyasi, sosyal, idari, askeri görüşleri özetleyen idari teşkilat ile ilgili kararları içine alan 13 Eylül 1920 tarihli önerge Mustafa Kemal Atatürk tarafından Meclis’e verilmiştir⁴⁵. Önerge, Meclis’in 18 Eylül 1921 tarihli toplantısında okunan metin⁴⁶, içeriği bakımından yer yer hükümet programı niteliğinde olup “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Layihası” başlığını taşımakla birlikte⁴⁷ “Halkçılık Programı” adıyla da günümüze kadar anılagelmiştir.⁴⁸ 31 maddeden oluşan⁴⁹ önergenin Maksat ve Meslek başlıklı birinci bölümünde; TBMM Hükümeti’nin, halkı emperyalizmin ve kapitalizmin baskı ve zulmünden kurtarmakla birlikte idarenin ve egemenliğin gerçek sahibi yapmayı, halkın hayat ve istiklaline suikast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların saldırılarına karşı tedbir almayı, dış güçlerle hareket eden iç düşmanları yola getirmek için orduyu sağlamlaştırmayı ve orduyu istiklalini koruyucusu olarak kabul etmeyi başlıca vazife saydığı⁵⁰ ifade edilmiştir. TBMM’nin çıkaracağı ilk anayasayı oluşturacak olan önergelerin öne çıkardığı konunun halkçılık olduğu açıkça görülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk’ün üzerinde durduğu emperyalizme ve kapitalime karşı halkın korunması ve halkın halk tarafından halk için yönetilmesi algısı mecliste yaratılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk; mücadelenin başından itibaren milli iradeyi egemen kılma prensibiyle adım adım yürüyerek, Sultan-Halife’nin patrimonial devleti yerine Türkiye Cumhuriyeti’ni gerçekleştirmiştir. Mustafa Kemal

⁴⁴ Meydan, *Age*, s. 210

⁴⁵ Atatürk, *Age*, s.1989, s.761

⁴⁶ *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*, C. I, s. 353

⁴⁷ Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017, s.247

⁴⁸ İsmail Arar, *Atatürk’ün Halkçılık Programı*, Baha Matbaası, 1963, s. 10

⁴⁹ *Age*, s. 33-38; Serdar Şahinkaya, Mustafa Kemal Paşa’nın Halkçılık Programı, *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, C. 14, Sayı 32, Aralık 2019, s. 189-193

⁵⁰ Arar, *Age*, s. 189-190

Atatürk'ün hedeflediği devlet, bir yandan Sultan-Halife'nin şahsi egemenliğinden, öbür yandan Batı'nın emperyalist egemenliğinden ve zulmünden kurtulmuş, Avrupa devletleriyle eşit, haysiyetli, bağımsız, modern bir devlet ideolojisiydi.⁵¹ Mustafa Kemal Atatürk'ün önemseddiği çağdaşlaşma, modern bir devlet olma ideali her zaman söylevlerinde yer bulmuş ve halkı modern bir toplum haline getirmek için algı yaratmak üzere hareket etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletine: “*Memleket behemehal asrî, medenî, müteceddid olacaktır. Bizim için bu, hayat davasıdır.*”⁵² diye seslenerek modernleşmenin, Türkiye için bir hayat davası, mücadelelerimizin ana meselesi olduğunu ifade etmiş; Fransız yazar Maurice Pernot'ya verdiği demecinde: “*Memleketimizi asrîleştirmek istiyoruz. Bütün mesaimiz Türkiye'de asrî, binaenaleyh garbî bir hükümet vücuda getirmektir.*”⁵³ 1927'de sürdürülen inkılâpların sonuçlarını ise: “*Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asrî ve bütün mana ve eşkâliyle medenî bir heyet-i içtimaiyye haline isal etmektedir. İnkılâbımızın umde-i asliyesi budur. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak, bu zihniyetimizdeki tebeddüldendir. Artık duramayız. Behemehâl ileri gideceğiz.*”⁵⁴ şeklinde değerlendirmiştir.

Türk Milleti'ni asrîleştirmek yönünde yapılan önemli devrimlerden birisi de “Kıyafet Devrimi”dir. Kıyafet Devrimi, toplumu batıya yaklaştırırken aynı zamanda ülkedeki gericiliğe karşı atılan önemli bir adım olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün bu bağlamda gerçekleştirdiği Kastamonu- İnebolu gezisi algı yönetimi konusunda ders alınacak bir örnek teşkil etmiştir. Kendisini ilk kez görecek olan halkın hangi kıyafetle çıkarsa o şekilde kabul edeceği düşüncesiyle⁵⁵, halkın “gavur işi” sayarak itiraz ettiği⁵⁶ batı tarzı şapka ile halkın karşısına çıkmıştır. Halk, Mustafa Kemal Atatürk'e yoğun bir ilgi gösterirken “şapka” ile toplum üzerinde yeni bir algı yönetimi gerçekleştirilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün öncelikli işlerinden biri de Türk kadının Osmanlı Devleti'nden beridir yok olan algısını yeniden yaratmak olduğu görülmektedir. Türk kadınının seçme- seçilme hakkını kullanmasında ve Medeni

⁵¹ Halil İnalcık, *Atatürk ve Demokratik Türkiye*, Kronik Kitap, İstanbul, s.57

⁵² *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*, 4 Aralık 1923

⁵³ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III (1918-1937)*, 5. Baskı, Ankara 1997, s.91

⁵⁴ *Age*, s.224

⁵⁵ Niyazi Ahmet Banoğlu, *Nükte ve Fıkralarla Atatürk*, Yelken Matbaası, İstanbul, 1978, s.250., Mehmet Baytimur-Aziz Demircioğlu-Hasan Çelikoğlu, *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka Devrimi*, Kastamonu Valiliği Yayını, 1981, s. 23

⁵⁶ Selami Kılıç, “Şapka Meselesi Ve Kılık Kıyafet İnkılabı”, *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 4, S 16, 1995, s. 545

Kanun'un kabul edilişinde imzası olan Atatürk'ün, her ortamda çağdaş Türk kadınının çağdaş Türk toplumu ve ailesi içindeki yerini alabilmesi konusundaki düşüncelerini paylaştığı görülmüştür. 1918 yılında tedavi için gitti Karlsbad'da yaptığı bir sohbetten şu satırlar kaleme aldığı anılarında yer bulmuştur: *"Bu kadın meselesinde cesur olalım. Vesveseyi bırakalım... Açılınsınlar onların dimağlarını ciddi ulûm ve fûnûn ile tezyin edelim. İffeti, fenni sıhhi surette izah edelim. Şeref ve haysiyet sahibi olmalarına birinci derecede ehemmiyet verelim."*⁵⁷ Atatürk, Milli Mücadele'nin sonunda, çağdaş, laik ve milli bir devlet ve toplum düzeni için çalışmalara yöneldiğinde kadınların haklarının teslim edilmesinin zamanı geldiğine yönelik algı yaratmaya başlamıştır. 2 Şubat 1923'te İzmir'de altı bin kişilik bir toplantıda insanlığın geçirdiği safhalardaki her şeyin kadının eseri olduğunu vurgulamıştır. Yeni Türk devletinde, *"Memleket, millet, istiklal, hâkimiyet, şeref her ne telaffuz ediyorsak, her güzel şey yalnız ve ancak kadınlarımızın feyzi, irfanı sayesinde yetişecektir."*⁵⁸ sözleriyle, kadınların rolünü ve algısını öne çıkarmıştır.

Atatürk, uygulanması gereken politikalar için de toplumu hazırlamak amacıyla toplum üzerinde algılar yaratarak söz konusu politikaların zamanı gelince hayata geçirilmesini sağlamıştır. 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde muharebe meydanlarında "süngü" ile zafer kazanan komutan, bu defa "saban" ile ekonomik alanda zafer kazanmanın yolunu açıyordu. Mustafa Kemal Atatürk, kılıç-saban metaforuna yönelik Fransızların Kanada'da kılıç sallarken İngiliz çiftçisinin oraya girdiğini ve kazananın saban olduğu⁵⁹ örneğini vererek ekonomik zafer için toplum üzerinde yeni bir algı yönetimi yapmış ve süreçte ekonomik politikalar bu yönde gerçekleştirilmiştir.

1930 yılının sonlarında Mustafa Kemal Atatürk, üç ay süren bir yurt gezisine kendisi ile "İktisadi Müşavir" sıfatıyla katılan Ahmet Hamdi Başar'a şunları söylemiştir:⁶⁰

"Türkleri bütün dünyaya geri bir millet olarak tanıtan anlayış bizim içimize girmiştir. Evvela millete, tarihini, asil bir millete mensup olduğunu, bütün medeniyetlerin anası olan ileri bir milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz. Halkı müşterek fikir etrafında toplamalı, memleketin sadece maddesini değil, milletin manasına da kurtarmalıyız."

⁵⁷ Ayşe Afetinan, *M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları*, 2. Baskı, Ankara, 1991, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 45

⁵⁸ Suat Akgül, "Atatürk'ün 2 Şubat 1923 Tarihinde İzmir'de Halk İle Yaptığı Sohbetin Sosyal Tarih Açısından Değerlendirilmesi", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonomik Ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler*, C., Haz. Erdem Ünlen, Atatürk araştırma Merkezi, 2017, s. 1174, 1179

⁵⁹ Meydan, Age, s. 304-305

⁶⁰ Ahmet Hamdi Başar, *Atatürk'le 3 Ay ve 1930'dan sonra Türkiye*, Tan Matbaası, 1981, s.122

Atatürk'ün, Ahmet Hamdi Başar'a müşterek fikir etrafında toplanarak sadece memleketin maddesini değil manasını da kurtarmalıyız derken 1919 yılından itibaren yaptığı algı oluşturma'nın artık tarihi derinlik boyutlarına ulaştığını görürüz.

2.2.3. Uluslararası Algı Yaratmak

Uluslararası algı, genellikle ülkelerin kendi özgün şartları içerisinde oluşmakta, bazı durumlarda da özellikle kendi çıkarları gereği emperyalist güçler ya da destekledikleri lobiler tarafından yaratılmaktadır. Dolayısıyla bir ülkenin görünen algısı gerçeği yansıtmayabilir. Bir ülkenin algısı uluslararası ilişkilerin yapısına ve toplumların algısına göre değişmektedir. Söz konusu algı; bir devleti köşeye sıkıştırma, istenileni kabul ettirme gibi, karşı ülkenin siyasal amacı gereği bir araca dönüştürülebilmektedir. Burada öne çıkarılan husus bir ulusun, bir başka ulus üstüne düşünce üretip durması değildir. Esas olan özellikle uluslararası kararların alınması sırasında, ulusal önyargılar ve aşılama kalıp yargılar karar verme süreçlerini etkileyecek ölçüde olmasıdır.⁶¹ Doğaldır ki ulusların şartların kolayca değişken olduğu uluslararası ilişkilerde yaratılan algıları kontrol altında tutmaları oldukça zorlaşmıştır.

Oksidental-oryantal kültür farklılığını derinleştirme amacını güden batılılar, kendi politikalarının gerçekleşmesi amacını destekleyecek şekilde Türkler hakkında yarattıkları “Barbar Türkler”⁶² algısının yanı sıra Türklerin kendilerini ifade ederek yarattığı algıyı da kendi menfaatleri gereği istedikleri şekilde kabul etme ve aksettirme çabasında olmuşlardır.

Avrupa “bizden olmayan, öteki” olarak tanımladığı Türkleri, Katolik dünyasınca Batılı ülkelerin anası olarak kabul edilen Anadolu'nun Müslüman Türklerin egemenliğine girmesiyle, Avrupa'nın ortak düşmanı⁶³ şeklinde algılamış ve algı yaratmıştır. Türklerin 1453'te İstanbul'u fethetmesiyle birlikte, Türklerin Batıya akınlar düzenleyecekleri ve Hristiyanlığı yok edecekleri korku ve endişesi, Türkler hakkındaki Batılı algısını “korkunç Türk”, “öcü” olarak

⁶¹ Betül Karagöz Yerdelen, Uluslararası İlişkilerde İmaj Kavramı Ve Batı Nostaljisindeki Bir Aksaklık Olarak Türk İmajı, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 35, 43-63, 2017, Doi: 10.17498/kdeniz.330875, s.45-46

⁶² Barbar sözcüğü eski Roma ve Bizanslıların kendilerinden olmayan yabancı kavimlere verdikleri ad olup, “Bizden olmayanlar” anlamındadır. Daha geniş bilgi için bakınız; Tuncer Gülensoy, *MÖ 4500-MS XIII. Yüzyıllar Arasında Barbar Türkler*, Akçağ Yayınları, 2. Basım, Ankara, 2011, s.14

⁶³ Helmut Uhlig, *Avrupa'nın Anası Anadolu*, çev. Yasemin Bayer, Telos Yayıncılık, 2007, s.12.

şekillendirmiştir.⁶⁴ Martin Luther'in söylemlerinde korku ve barbarlığı sembolize eden "Türk" kelimesi bazı dinsel şarkılarda "Tanrı'nın cezası, Tanrı'nın kırbağı ve şeytanın hizmetçisi" olarak tanımlanmıştır.⁶⁵ 16. ve 17. yüzyıl İspanya'sında da Türk algısı oldukça olumsuz biçimde ele alınmış, birçok İspanyol yazar, Türk'ü sistematik olarak şiddet, kötülük ve zalimlikle kimliklendirmiş ve Türk kelimesi her zaman olumsuz kavramlarla beraber kullanılmıştır.⁶⁶ 17.yüzyıl İsveç'inde din adamları ayinlerde okudukları vaazlarda Türklerin genel "gaddarlıklarından" ve "kana susamışlıklarından" söz ederken ele geçirdikleri yerleri nasıl yakıp yıkıp, yerle bir ettiklerini anlatmışlardır.⁶⁷ 1856 yılında yapılan Paris Antlaşması'nda "müttefik" olarak kabul edilmişse de, daima korku salan, yabani ve fanatik savaşçıları,⁶⁸ olarak imgelendirilmiştir. Avrupalılar tarafından algılanan Türk imajı sonuç olarak pek de olumlu olmadığı gibi kötü algı, her dönemde artırılarak kötüleşmiştir.

Uluslararası ilişkilerde yaratılan algının düzeltilmesi veya yeni bir algının yaratılması on ve hatta yüz yılları kapsayacak bir çalışmayı gerektirmektedir. Milli Mücadeleye başlayan Mustafa Kemal Atatürk'ün önündeki engellerden bir tanesi de verilen haklı mücadelenin uluslararası ilişkilerde yer bulabilmesi için Türkler hakkındaki yukarıda birkaç örnekle anlatılan mevcut algının yok edilmesi idi. Ancak mevcut algının yok edilmesi kadar yeni bir algının yaratılması da önem kazanmaktadır.

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgali üzerine Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul'da bulunan İngiliz, Fransız, İtalya Siyasal Temsilcilerine, Amerika Siyasal Temsilcisine, bütün Tarafsız Devletler Dışişleri Bakanlıklarına ve Fransa, İngiltere, İtalya Millet Meclislerine verilmek üzere ve Antalya'da İtalyan Temsilciliği'ne birer protesto telgrafı göndererek; "...yirminci yüzyıl uygarlık ve insanlığının kutsal saydığı bütün ilkelere; özgürlük, ve ulus duygusu gibi bugünkü insan topluluklarının temeli olan bütün ilkelere ve bu ilkeleri ortaya koyan insanlığın genel vicdanına indirilmiştir....."⁶⁹ demiş ve verilecek

⁶⁴ Willam McNeill, "Dünya Tarihinde Osmanlı imparatorluğu", Kemal Karpat (der.), *Osmanlı ve Dünya*, İstanbul, Ufuk Kitaplar, 2003, s.57

⁶⁵ Onur Bilge Kula, *Alman Kültüründe Türk imgesi II*, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1993, s.72-77.

⁶⁶ Fernando Fernandez Lanza, "Habsburg-Osmanlı Rekabeti Bağlamında 16. Yüzyılda İspanya'da Türk İmajı ", Özlem Kumrular (der.), *Dünyada Türk İmgesi*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005, s. 87-107.

⁶⁷ Ingmar Karlsson, *Avrupa ve Türkler: Karmaşık Bir ilişki Üzerine Düşünceler*, İstanbul, Homer Kitabevi, 2007, s.19.

⁶⁸ Petra Kappert, Heinz Kramer, Wolf Schmidt "Avrupa İmajı ", *Avrupa'nın ince Eşiğinde*, Hamburg, Körber Vakfı Türkiye Programı, 1999, s.350

⁶⁹ Atatürk, Age,1989, s.557

mücadelenin daha ilk evresinde Türk tarafının medeniyet, hürriyet, milliyet ve vatan gibi evrensel kavramlara sahip olduğunun algısı yaratılmak istenmiştir.

13 Eylül 1920 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilen önerge, meclis üzerinden toplum içinde halk, halkçılık, emperyalizm, kapitalizm gibi konularda bir algı yaratırken özellikle önergede “ Türkiye halkının emperyalizm egemenliği ve zulmü altında olduğu” ifadesinin yer alması, ortaya konulan mücadelenin aynı zamanda emperyalizm egemenliği ve zulmü altında olan dünyadaki diğer esir milletler için de verildiği algısı yaratmıştır. Söz konusu önerge özellikle Hindistan Müslümanları ve Hinduları arasında İngiliz hükümetini telaşlandıracak direniş hareketlerine⁷⁰ neden olmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk, 1921 yılında Azerbaycan Elçisi Abilof'un söylevine karşılık verdiği cevapta “...Anadolu da, bütün Asya'nın, bütün mazlumlar dünyasının zulüm dünyasına doğru ileri sürdüğü bir vaziyette bulunmaktadır. Anadolu bu vaziyeti ile bütün zulümlere, hücumlara, taarruzlara maruz bulunuyor”⁷¹ diyerek Batı emperyalizmini “zulüm dünyası” ve onun sömürdüğü Doğu'yu da “mazlumlar dünyası” olarak adlandırmıştır. Ayrıca sözlerine; “Anadolu yıkılmak, çiğnenmek, parçalanmak isteniliyor; fakat efendiler, bu hücumlar Anadolu'yla sınırlı ve kısıtlı değildir. Bu hücumların genel hedefi Doğu'dur.”⁷² şeklinde devamla, Türkiye sınırları içinde verilen mücadelenin emperyalizme karşı verildiği, hedefin sadece Türkiye'nin olmadığı ve Doğu'nun da hedefte olduğu algısıyla mücadelenin mazlum milletler tarafından da sahiplenilmesini ve bunun yanı sıra emperyalist güçlere birlikte karşı konulmasını amaçlamıştır.

Atatürk, 1 Mart 1921'de yaptığı Meclis açış konuşmasında: “Meclisimiz ve meclisimizin hükûmeti cenkcu ve maceraperest olmaktan uzaktır. Bilâkis sulh ve selâmeti tercih eder.”⁷³; Sakarya Meydan Muharebesi zaferinden sonra: “Şüphesiz, hukukumuzu temin edinceye kadar silâhımızı elden bırakamayız. Fakat, bundan bizim müfrit harb taraftarı olduğumuz zannolunmasın. Böyle bir telâkki kadar büyük haksızlık olamaz. Biz bilâkis herkesle sulh yapmak istiyoruz... Biz cenkcu değiliz. Sulhperveriz.”⁷⁴ diyerek savaşı bir millet olmadıklarını aksine barışsever olduklarını, ifade ederken; 1923 yılında Lozan görüşmeleri sırasında da: “Behemehal şu ve bu sebepler için, milleti harbe

⁷⁰ İnalçık, Age, s.19

⁷¹ Atatürk'ün Bütün Eserleri, Kaynak Yayınları, C.12, 2005, s. 50

⁷² Age, s. 50

⁷³ Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri, IV, AKDTYK, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1991, s.179

⁷⁴ Age, s.200

*sürüklemek taraftarı değilim. Harp zarurî ve hayati olmalı. Hakiki kanaatim şudur: Milleti harbe götürünce vicdanımda azab duymamalıyım, öldüreceğiz diyenlere karşı, ölmiyeceğiz diye harbe girebiliriz. Lâkin, hayatı millet tehlikeye maruz kalmayınca, harb bir cinayettir.”*⁷⁵ diyerek savaşın cinayet olduğu düşüncesini ortaya koymuştur. Böylelikle Türk halkının savaşı istemeyen ve her zaman barışı tercih eden bir millet olduğu algısını yaratacak cümleleri kurmuştur.

15 Mayıs 1921 ile 02 Ekim 1922 tarihleri arasında Hariciye Vekili olarak görev yapan Yusuf Kemal Tengirşenk⁷⁶ anılarında, büyük taarruz hazırlıklarının sürdüğü dönemde, Avrupa’da Türkiye ile ilgili bir toplantı yapılacağı bilgisi alındığında, İcra Vekiller Heyeti’nin Paris ve Londra’da barışa yönelik görüşmelerin yapılması ve gazetelerde de amaca uygun yazıların yazdırılması için irade gösterdiğini belirtmiştir.⁷⁷ Büyük taarruz öncesinde dahi Batı’nın merkezinde barış görüşmeleri yapılarak, Türk tarafının barışa yönelik duygu ve düşüncelerinin olumlu algısı Avrupa’da yaratılmaktaydı. Böylelikle uluslararası alanda algı yaratmak için bireysel girişimlerin yanı sıra diplomasi de devreye sokulmuştur. Atatürk’ün bireysel veya diplomatik yollardan ortaya koyduğu Türk halkının barışçıl yönü, henüz işgalcilere karşı verilen savaş sürerken de devam ettirilerek barış kapısı açık tutulmuş⁷⁸ ve uluslararası camiada “Barışsever Türk” algısı yaratılmıştır.

Milli Mücadele sürerken, barışın peşinde bir millet olduğuna yönelik algı yaratma süreci TBMM’de oluşturulan İcra Vekiller Heyeti’nin oluşumunda da görülmüştür. Harbiye Nezareti’nin yeni isimlendirmesi Müdaffa-i Milliye olarak yapılmıştır. Savaş Bakanlığı’nı Savunma Bakanlığı’na dönüştürerek, gerek ulusal gerekse uluslararası alanda TBMM nezdinde hükümet çalışmalarının barış temelinde yürütüleceğinin algısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Uzun mücadeleler sonrası 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Ancak batının hala genç Cumhuriyet’e yönelik algısı Osmanlı Devleti kaynaklı idi. Oysaki Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi olarak birçok şey değişmiştir. Tüm bunlara rağmen batı yine de görmek istediğini görmekteydi. Mustafa Kemal Atatürk, batının bu düşüncelerini kırmak, yeni Türk Devleti ve çağdaş Türk milletini tanıtmak amacıyla bir proje ortaya koymuştur. 1926 yılında, Mustafa Kemal Atatürk: “*Bir gemi hazırlayın. İçine ürettiğimiz malları koyun... Türk insanı binsin gemiye,*

⁷⁵ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III, (1919-1938) s.128

⁷⁶ https://www.mfa.gov.tr/sayin-yusuf-kemal-bey_in_-ozgecmisi.tr.mfa (E.T. 25.10.2021)

⁷⁷ Yusuf Kemal Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, Ankara, 1981, Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 239

⁷⁸ N.Selcen Korkmazcan, “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; C. 6/İLKBAHAR, S. 22, 2014, s. 94 (94-104)

*uygar, güzel görünümlü, kadınlı erkekli, gemide Türk bayrağını dalgalandırın, Avrupa'nın belli başlı ülkelerine, şehirlerine, limanlarına uğrayın, Avrupa'ya Türkiye'nin yeni yüzünü gösterin”*⁷⁹ diye talimat vermiştir. Talimat gereği hazırlanan Karadeniz Vapuru, Haziran 1926 tarihinde 285 yolcusuyla birlikte yeni bir algı oluşturmak amacıyla Mudanya'dan Avrupa'ya gitmek üzere yola çıkmıştır. Venedik, Napoli, Cenova, Barselona, Marsilya, Amsterdam, Hamburg, Londra, Anvers, Kopenhag, Stockholm, Helsinki, Petersburg limanlarına demirleyen Karadeniz Vapuru,⁸⁰ ziyaretçi akınına uğramış ve açılan sergilerle, düzenlenen balolar ve eğlencelerle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yeni algısına hizmet etmiştir.

3. Mustafa Kemal Atatürk'ün Algı Yönetimi

Kitleler üzerinde etki sahibi olmak isteyen veya kitleleri belli amaçlar doğrultusunda yönlendirmeye çalışan uzmanlar, algılardan önce olguları yönetmeyi denemişler, ancak olgular daha nesnel ve somut olduğundan, uygulayıcılar için çeşitli vadelere farklı problemlere sebep olmuşlardır. Olguların sonuç olması, nesnel oldukları için farklı gösterilmelerinin zor olması, olguların diğer çeşitli olaylarla da somut ilişkileri olması gibi sebepler, uzmanları sonucu farklı göstermek yerine, hedef kitleyi en başta istenen sonuca yönlendirme yoluna itmiştir.⁸¹ Böylece hedef kitlenin, kendi istekleri ve inançları ile istenen amaç doğrultusunda düşünmesi, tutum ve davranış geliştirmesi, hatta bunu ilişkili olduğu diğer kişilere de aktarması ve ikna etmesi hedeflenmiştir.

Hedef kitlenin, kısa vadeli hedeflere yönelmesini önceden oluşturulan algılar sağlarken, uzun vadeli ve büyük hedeflere yönelmesini sağlayan ise birden çok algının bir araya getirilerek yönetilmesidir. Sonuçta, algı yöneticileri algı yönetimi ile hedef kitleyi zihninde oluşan algılar marifetiyle hedefe yönlendirir.

Algı yönetiminin başarıya ulaşması için hedef kitlenin değerleriyle uyumlu, kültürüne uygun, benimsenebilir, beklentilerin üzerinde ve sadelikle açıklanmış olması gerekir. Algı yönetiminin sonuca odaklanılarak gerçekleştirilmesi gerektiğinden etkisinin ölçülebilmesi, gerçeklere dayanması, tekrarlarla benimsenmesi, yaygınlaşıp kalıcı olması beklenir. Olası farklılık ve

⁷⁹ Cahit Kayra, *1923-1950 Devletçilik, Altın Yıllar*, C. I, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 105

⁸⁰ *Age*, s. 106

⁸¹ Faruk Köse, “Olgı Yönetiminden Algı Yönetimine”, *Yeni Akit Gazetesi*, 09/02/2013. <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/faruk-kose/olgu-yonetiminden-algi-yonetimine-211.html>

sorunların doğru yönetilmesi ile düşünce ve mantıktan çok hedef kitlenin duygularına hitap etmesi önemlidir.⁸²

Mustafa Kemal Atatürk, gerçekleştirdiği algı yönetiminde sayılan bu unsurları sağlayarak, yarattığı algıların kısa vadede kullanımı ve uzun vadede büyük hedeflere ulaşması neticesinde başarıya kavuşmuştur. Milli Mücadele sürecinde birey, toplum ve uluslar üzerinde algı yaratılması, yaratılan algıların kitleyi hedefe yönlendirmesi ve varılmak istenen hedefe ulaşılması konusunda kazanılan başarı, Atatürk'ün algı yönetimindeki becerisinin göstergesidir.

Atatürk asker ve kurtarıcı olarak kazandığı karizmayı, kişisel otorite veya belli bir sınıfın çıkarları doğrultusunda değil, toplumun isteklerini gerçek yapma yolunda kullanmıştır. Halk kitleleri gözünde Atatürk'ün karizması, "*dinimizi, bayrağımızı ve şerefimizi kâfire karşı kurtarma*" şeklinde algılanmış⁸³ böylece toplumun kendisi ile hareket etmesinin yolu açılmıştır.

Algı yönetiminde, öncelikle stratejik hedef belirlenmekte, ulaşmak istenen hedef kitle ve amaç ortaya koyulmaktadır. Amacın belirlenmesinin ardından hedefe yönelik kapsamlı araştırmalar neticesinde karşıt durum, kişi, kurumlar tespit edilmekte ve amaç doğrultusunda kültür, inanç, geçmiş deneyimler gibi birçok nokta dikkate alınarak hedef kitlenin karar verme süreçleri ile uygulama süreçleri belirlenmektedir. Algı yönetimi sırasında, oluşabilecek riskler hesaplanıp faaliyetler için en uygun ortam sağlanarak, hedef kitlede etkili olacağı değerlendirilen en iyi yöntem karar verilmekte, sonrasında ise sürekli bir geri bildirim mekanizması ile uygulama sürecine devam edilmektedir. Geri bildirim sayesinde, uygulama sırasında taktik değiştirilebilmekte, yeniden düzenleme yapılabilen, karşıt grubun algı yönetimi faaliyetlerine karşılık geliştirilebilmekte ve bazı durumlarda uygulamaya son verilebilmektedir. Algı yönetimi uygulamalarında, her hedef için farklı bir strateji belirlenmekte ve farklı bir süreç geliştirilmektedir.⁸⁴

Mustafa Kemal Atatürk, "...ulus egemenliğine dayanan, tam bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak."⁸⁵ düşüncesini stratejik hedef olarak belirlemiş ve harekete geçerek içerisinde çıktığı milleti kendisine yakışır bir yönetime hazırlamıştır.

⁸² Abdullah Özkan, "Halkla İlişkiler Yönetimi", 2.b, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Sosyal Yayınlar, 2009, s.104, <https://www.abdullahozkan.com/wp-content/uploads/2019/02/Halkla-%C4%B0li%C5%9Fkiler-Y%C3%B6netimi..pdf>, Erişim tarihi: 25/11/2021.

⁸³ İnalçık, Age, s.56

⁸⁴ Bakan, Efe, *Agm*,. s.25-27.

⁸⁵ Atatürk, *Nutuk*, 1989, s. 19

Öncelikli olarak çeşitli zamanlarda yaratılan egemenlik kavramı algısının yer aldığı 24 Nisan Önergesi ve 13 Eylül 1920 Beyannamesi'nin yayımlanmasını Mustafa Kemal Atatürk Nutuk'ta; “13 Eylül 1921 tarihli olup siyasi, sosyal, idari, askeri görüşleri özetleyen ve idari teşkilat ile ilgili kararları içine alan bu önerge Meclis'in 18 Eylül 1921 tarihli toplantısında okundu. İşte, bu tarihten daha dört ay geçtikten sonra yürürlüğe giren ilk Teşkilat-ı Esasiye Kanunu bu tasarıdan çıkmıştır.”⁸⁶ şeklinde ifade etmiştir.

Teşkilatı Esasiye Kanunu doğrudan ya da yarı doğrudan demokrasiyi değil, temsilî demokrasiyi benimsemiştir. Kanun, TBMM'de yapılan tartışmaların sonucunda şu ifadeleri içerecek şekilde kabul edilmiştir⁸⁷: “*Hakimiyet bilâkaydû şart milletindir. İdare usulü, halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.*” (md. 1); “*İcra kudreti ve teşri salahiyeti milletın yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.*” (md. 2).⁸⁸ Algıların oluşturulmasının ve yönetiminin sonucunda egemenlik tamamen halka bırakılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün uluslararası camiada yarattığı algılar da stratejik hedefe ulaşmada üzerlerine düşen vazifeyi yerine getirmiş, gerek Milli Mücadele'yi destekleyen gerekse karşı koyan ülkeleri etkilemişlerdir.

13 Eylül 1920 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilen önergenin yarattığı algıyla Yunan ordusunun 1921 yılında Anadolu'nun içlerine ilerlemesi karşısında Hindistan Müslümanlarının “*Şayet İngiltere, Türk-Yunan savaşında tarafsız kalmazsa, İslam'a karşı savaş durumuna gelir*”⁸⁹ diyecek kadar Ankara'nın emperyalizme karşı verdiği mücadeleye desteği artırdığı görülmektedir. Nitekim 1923 sonuna gelindiğinde yıllardır yaratılan uluslararası algının vardığı son nokta, Hindistan Ulusal Kongresi'nin Türklerin Milli Mücadelesi için “*Bütün Doğu uluslarının özgürlük ve bağımsızlıklarının bir müjdecisi.*”⁹⁰ olarak tanımlanmasında görülebilir.

1919 yılında Halife'nin bağımsızlığını ve Arabistan, Mekke ve Medine'nin bağımsız Osmanlı idaresi altında kalmasını desteklemek üzere Hindistan'da başlatılan Hilafet hareketi, halifeyi desteklemesinin yanı sıra İstanbul'un işgaline yönelik ortaya koyduğu protestolarla Anadolu'da mücadelenin başladığını ve mücadelenin aynı zamanda emperyalizme karşı verildiğinin algısı yaratılmış ve

⁸⁶ Atatürk, *Age*, C. II, s. 761

⁸⁷ TBMM *Zabıt Cerideleri*, 135. İçtima, 20/01/1337, Devre:1, C:7

⁸⁸ Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100085.pdf

⁸⁹ İnalcık, *Age*, s.27

⁹⁰ R.K.Sinha, *Kurtuluş Savaşı, Devrimler: Mustafa Kemal ve Mahatma Gandhi*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1972, s.150

Mustafa Kemal Atatürk'ü de destekleme kararı almıştır. Halife Sultan'ın Sevr Barış Antlaşması'nı imzalaması sonucunda Hint Müslümanları yönünü tamamen Ankara'ya çevirmiştir.⁹¹

Mazlum Müslüman milletler üzerinde yaratılan algıları hedeflenen noktaya doğru harekete geçirebilmek maksadıyla Müslüman liderler ile görüşmeler gerçekleştirilirken, İslam kongreleri düzenlenmiştir. Mazlum Müslüman milletler ile görüşmelerin yanı sıra Sovyet Rusya ile de temasa geçilmiş ve desteğini alabilmek adına yeni bir algı yaratılarak komünist fırka kurulmuştur.⁹² Böylece yaratılan uluslararası algı geniş bir perspektiften hayata geçirilmiştir.

Hindistan başta olmak üzere batı emperyalizminin egemenliği ve zulmü altında bulunan bütün “mazlum milletler”, Atatürk'ün önderliğindeki Milli Mücadele'nin başarısı için ellerinden gelen yardım ve desteği⁹³ vermişlerdir. Bununla birlikte bölge ülkeleri 1921 yılı içerisinde birden çok uluslararası antlaşmaya da imza atarak mazlum milletler cephesini oluşturmuşlardır.⁹⁴ Yaratılan mazlum millet algısı sonucunda bir araya gelen doğunun milletleri karşısında çoğu mazlum milleti sömüren ve söz konusu ülkeleri sömürge haline getiren İngiltere ve Fransa'nın hareket alanları kendilerine karşı ayaklanma olabileceği korkusuyla daraltılmıştır. Mazlum milletler, Milli Mücadele'nin kazanılmasından sonra kendi bağımsızlıklarını düşünmeye ve bu yolda mücadele etmeye başlamışlardır.

Mazlum milletlerin yanı sıra Sovyet Rusya da algıların etkisiyle 1920 yılında başlayan parasal desteğinin yanı sıra⁹⁵ silah ve cephane yardımıyla da bulunmuştur.⁹⁶

Mustafa Kemal Atatürk'ün uluslararası algı yönetimindeki başarısı, Yüksek Komiser Rumbold'un 17 Ekim 1922 tarihinde Curzon'a gönderdiği raporda görülmektedir. Rumbold raporunda; Kemalistlerin, Anadolu'da Yunanlıların hesabını gördüğünü, hareket sahasının Boğazlar ve Trakya'ya kaydığını ve Mudanya Konferansı'nın yapıldığını ve savaşımadan Doğu

⁹¹ İnalcık, *Age*, s.26-27

⁹² Meydan, *Age*, s. 64

⁹³ Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s.525-533

⁹⁴ Meydan, *Age*, s. 79

⁹⁵ *Türk İstiklal Harbi* – C. II., Batı Cephesi, 6. Kısım, 1. kitap, Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922), Genelkurmay Bşk. Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları, 1967, s. 243-246

⁹⁶ Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih, 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983, Ankara, s. 313, Bkz. Armaoğlu 1920-1921 yıllarında Sovyet belgelerine göre Silah ve cephane yardımlarını şu şekilde izah etmiştir: 39275 adet tüfek, 327 adet makineli tüfek, 54 top, 62.986.000 adet tüfek mermisi, 147.079 adet top mermisi, 1000 atımlık top barutu, 4000 adet el bombası, 4000 şarapnel mermisi, 1500 kılıç ve 20.000 gaz maskesi.

Trakya'yı kazandıklarını belirtmiştir. Rumbold, Kemalistlerin Misak-ı Milli'den ödün vermek niyetinde olmadıklarını; sınırlar çizilirken Batı Trakya'da plebisit, Musul'u iadesi ve Suriye sınırında düzeltme isteneceğini; Boğazlar sorunda İstanbul'un güvenliğini öne süreceklerini, mali ve ekonomik kontrole karşı çıkacaklarını, kapitülasyonlar konusunda da boyun eğmeyerek "Türkiye egemen ve bağımsız olmalıdır" cevabını vereceklerini⁹⁷ ifade etmiştir. Rumbold tarafından ortaya konulan her mevzu o güne değin İngilizler dolayısıyla diğer milletler üzerinde yaratılan algıların kağıda dökülmüş halini göstermiştir.

Atatürk, hükümetin ve Türk milletinin "cenkçu" olmadığı yönünde yarattığı algı ile Türk dış politikasını "Yurtta sulh cihanda sulh" ilkesi üzerine kurmuş ve barışçı politikaların uygulamasına devam etmiştir. Uygulanan barışçı politikalar sonucunda Türk dış politikasının temel hedefi de bağımsız, modern ve barışçı bir milli devlet kurup onu koruyarak güçlendirmek olmuştur.⁹⁸ Bütün bu algıların bir araya gelmesi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün algı yönetimindeki başarısı ile 1932 yılında hiçbir ülkeye gösterilmeyen ihtimam Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne gösterilmiş ve Milletler Cemiyeti'ne davet edilmiştir.

SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk, idealize ettiği "*ulus egemenliğine dayanan, tam bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak*" düşüncesini hayata geçirebilmek maksadıyla Milli Mücadele'yi gerçekleştirecek bireyi, milleti yeniden şekillendirmek, davasına destek verecek ve karşı gelecek diğer ulusları da etkilemek için yeni yeni algılar yaratmış ve bu yolla hedef kitle olarak kabul edilen bireyin, milletin, düşmanın, müttefikin istenilen hedefe yönelmesini sağlamıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, hedef kitleyi (halk, düşman, müttefik, birey) ikna ederek, kendi isteğiyle, idealize ettiği stratejik hedef yönünde hareket etmesini sağlamak için algılar yaratmış ve yarattığı algılar Türk milletinin bağımsızlık yolunun taşlarını oluşturmuştur. Bireysel, toplumsal ve uluslararası yaratılan algılar özenle belirlenmiş, tek tek hayata geçirilmiş ve zamanı geldiğinde stratejik hedefe ulaşabilmek için bir araya getirilmiş ve algı yönetimi başarıyla uygulanmıştır.

Bireysel algılarla başlayan ikna süreci, yaratılan olumlu yeni algılarla veya yok edilen olumsuz eski algılarla devam etmiş ve Türk milleti adeta yeniden

⁹⁷ Bilal Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk*, Cilt V, Cilt V, TTK, Ankara, 2006, s. 15

⁹⁸ Korkmazcan, *Agm*, s. 94

yaratılmıştır. Yeni bir algı ile teçhiz edilen Türk milleti Milli Mücadele’yi başarıyla sonlandırmış ve yeniden bağımsızlığını kazanmıştır.

Algı yönetiminin diğer uygulama alanı, Batılı devletlerin Türk milletine yönelik Osmanlı Devleti döneminden kalan olumsuz algılarını değiştirmek olduğu gibi yeni algılar yaratılması olmuştur. Bununla birlikte Milli Mücadele’yi diğer ulusların da sahiplenip destek vermesini sağlamak için doğu milletleri için “Mazlum Milletler” tanımlaması yapılırken, söz konusu mazlum milletlerin Türklerin verdiği mücadelenin emperyalist güçlere karşı verildiğinin algısı yaratılmış ve söz konusu milletlerin desteği alınmıştır.

KAYNAKÇA / REFERERANS

- Afetinan, A. (1991). *M. Kemal Atatürk’ün Karlsbad Hatıraları*. (2. Baskı). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akgül, S. (2017). Atatürk’ün 2 Şubat 1923 tarihinde İzmir’de Halk ile yaptığı sohbetin sosyal tarih açısından değerlendirilmesi. *Türkiye Cumhuriyeti’nin Ekonomik Ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler*, C. II, Haz. Erdem Ünlen, Atatürk Araştırma Merkezi, 1163-1196.
- Arar, İ. (1963). *Atatürk’ün Halkçılık Programı*. Baha Matbaası.
- Armaoğlu, F. (1983). *Siyasi Tarih 1914-1980*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Atatürk, M. K. (1989). *Nutuk*. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Tarih Kurumu Yayınları (Cilt I).
- Atatürk, M. K. (1993). *Nutuk*. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Tarih Kurumu Yayınları (Cilt IV Genel Dizin).
- Atatürk’ün Bütün Eserleri*. (2005). (2. Baskı. Cilt 12). Kaynak Yayınları.
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III*. (1997). (5. Baskı). AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Atatürk’ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri IV* (1991). AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Bakan, İ. & Kefe, İ. (2012). Kurumsal açıdan algı ve algı yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 19-34.
- Banoğlu, N. A. (1978). *Nükte ve Fıkralarla Atatürk*. Yelken Matbaası.

- Baytimur, M., Demircioğlu, A. & Çelikoğlu, H. (1981). *Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka Devrimi*. Kastamonu Valiliği Yayını.
- Cebesoy, A. F. (1967). *Sınıf Arkadaşım Atatürk*. Baha Matbaası.
- Ceng, E. (2018). Algı Yönetimi aracı olarak twitter kullanımına ilişkin siyasal bir analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 663-689.
- Coren, S., Ward, L.M. & Enns, J.T. (1993). *Sensation and Perception*. Harcourt Brace College Publisers.
- Çayoğlu, H. (2010). *Algılama Yönetimi ve Marka Kimliği İlişkisinde Marka Algısının İncelenmesine Yönelik bir Araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çeçen, A. (2007). *Türk Devletleri*. Fark Yayınları.
- Çevik, Z. (2002). *Milli Mücadele'de Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş (1918-1923)*. Yay. Haz. Berna Türkdogan, Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ergün, R. (2014). *Tarih Boyunca "Türk" Algısı*. Sertan Yayınları.
- Friman, H. (1999). *Perception Warfare: A Perspective for the Future*. Discussion paper, The Swedish National Defence College. Department of operational studies, Stockholm.
- Gülensoy, T. (2011). *MÖ 4500-MS XIII. Yüzyıllar Arasında Barbar Türkler*. Akçağ Yayınları.
- Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*. 4 Aralık 1923
- Hâkimiyeti Milliye Gazetesi*. "Büyük Gazi'nin Nutku". 30 Birinciteşrin 1933.
- İnalcık, H. (2019). *Atatürk ve Demokratik Türkiye*. Kronik Kitap.
- İnceoğlu, M. (1993). *Tutum, Algı*. İletişim V Yayınları.
- Kansu, M. M. (1997). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber (Cilt I)*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kappert, P., Kramer, H. & Schmidt, W. (1999). *Avrupa İmajı, Avrupa'nın İnce Eşiğinde*. Körber Vakfı Türkiye Programı.
- Karlsson, I. (2007). *Avrupa ve Türkler: Karmaşık Bir ilişki Üzerine Düşünceler*. Homer Kitabevi.
- Kayra, C. (2013). *1923-1950 Devletçilik, Altın Yıllar (Cilt I)*. Tarihçi Kitabevi.

- Keskin, M. (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Atatürk Arş. Merkezi.
- Kılıç, S. (1995). Şapka meselesi ve kilik kiyafet inkilabi. *Atatürk Yolu Dergisi*, (4), 529-547
- Korkmazcan, N.S. (2014). Yurtta Sulh Cihanda Sulh. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 6, 94-104.
- Köse, F. (2013). Olgu yönetiminden algı yönetimine. *Yeni Akit Gazetesi*, 09 Şubat 2013, <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/faruk-kose/olgu-yonetiminden-algi-yonetimine-211.html>, Erişim tarihi: 05.01.2022.
- Kula, O. B. (1993). *Alman Kültüründe Türk imgesi II*. Gündoğan Yayınları.
- Lanza, F. F. (2005). Habsburg-Osmanlı Rekabeti Bağlamında 16. Yüzyılda İspanya'da Türk İmajı. Özlem Kumrular (Ed.) *Dünyada Türk İmgesi*, Kitap Yayınevi.
- Mcneill, W. (2003). Dünya Tarihinde Osmanlı imparatorluğu, Kemal Karpat (der.), *Osmanlı ve Dünya*. Ufuk Kitaplar.
- Meydan, S. (2017). *1923 Kuruluş Ayarlarına Dönmek*. İnkılap Kitabevi.
- Milliyet Gazetesi*. “Gazi Hz. Hitapları”, 4 Teşrinievvel 1932.
- Müderrişoğlu, A. (2013). *Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Nye, S.J. (2005). *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*. Elips Kitap.
- Özer, M. A. (2012). Bir modern yönetim tekniği olarak algılama yönetimi ve iç güvenlik hizmetleri. *Karadeniz Araştırmaları*, 147-180.
- Özkan, A. (2009). *Halkla İlişkiler Yönetimi*. İstanbul Ticaret odası sosyal yayınlar. <https://www.abdullahozkan.com/wp-content/uploads/2019/02/Halkla-%C4%B0li%C5%9Fkiler-Y%C3%B6netimi.pdf>. Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Siegel, P. (2005). Perception management: Io's stepchild. *Low Intensity Conflict and Law Enforcement*, 13(2), 117-134.
- Sinha, R.K. (1972). *Kurtuluş Savaşı, Devrimler: Mustafa Kemal ve Mahatma Gandhi*. Milliyet yayınları.
- Spaiser, V. (2008). *Exploitation of Information and Communication Technologies by Insurgent*. King's College: Departments of war studies.

- Şahinkaya, S. (2019). Mustafa Kemal Paşa'nın halkçılık programı. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, (32), 183-194.
- Şimşir, B. (2006). *İngiliz Belgelerinde Atatürk*. Cilt V, TTK.
- Tanör, B. (2017). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları.
- TBMM Zabıt Cerideleri*, 20/01/1337, 135. İçtima, Devre: 1(7).
- Tengirşenk, Y. K. (1981). *Vatan Hizmetinde*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Teşkilat-ı Esasiye Kanunu. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100085.pdf.
- Tunç, A. & Atılğan, A. (2017). Algı üzerine kurulu yönetsel bir anlayış: Algı'nın yönetimi. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, (3), 228-238.
- Türk İstiklal Harbi* (1967). C. II., Batı Cephesi, 6. Kısım, 1. kitap, Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922). Genelkurmay Bşk. Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları.
- Türk, M.S. (2014). *Algı Yönetimi ve İletişim: Algının Ötesinde bir Gerçeklik var mı? Algı Yönetimi*. Alfa Yayınları.
- Uhlig, H. (2007). *Avrupa'nın Anası Anadolu*. Yasemin Bayer (Çev.). Telos Yayıncılık.
- Yerdelen, B. K. (2017). Uluslararası ilişkilerde imaj kavramı ve batı nostaljisindeki bir aksaklık olarak türk imajı. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (35), 43-63.

EXTENDED ABSTRACT

The Ottoman Empire was dissolved at the end of the Tripoli War, the Balkan Wars and the First World War, which took place in the first quarter of the 20th century. The country, which became open to occupation with the Armistice of Mudros signed at the end of the First World War, came under the control of the Allied Powers and was actually occupied. In this process, although there were many intellectuals who put forward many ideas for liberation in order to save the state and the nation from the deadlock they were in, the intellectuals failed to notice that the determining factor for the realization of these ideas was the nation itself. The difference of Mustafa Kemal Atatürk from those who suggested other ways out was that he made the nation the focal point of the struggle, ensured the

political participation of them in the struggle process, and therefore based the struggle on the nation. However, there was an important obstacle to be overcome in order to realize all these wishes, and that was the persuasion of the nation.

Throughout history, people have used many methods to successfully get out of the struggles they have entered. However, it was determined that the most effective method among the methods used was to persuade the target audience as public, enemy, ally, or individual to move in the desired direction of their own will, and in this context, perception management practices were carried out for the target audience. While the effect of stimuli coming from the external environment on the sense organs of the person is expressed as "sense", the meaning given to the shape created by this effect in our mind is expressed as "percept", the process of perceiving something is expressed as "perception". Accordingly, perception management includes a process that starts with perceiving something and continues with perception. Everything that a person sees, feels, hears, smells and tastes is the result of the process that takes place in the brain. In fact, what is seen, heard, smelled or tasted is not decided by the sense organs, but by the brain as a result of the actions that take place in our minds. The perception of what is heard and tasted is defined by the brain with previously determined patterns. Accordingly, the most important stage of the process of deciding what something is is to be determined by the perception created in the brain beforehand.

Atatürk started to take the steps for the Turkish nation to get rid of the imperialist powers and live in its own country in a completely independent way, primarily by resisting the perception management applied by the opposing forces. Then, he continued on his way by changing the perceptions existing in the individual, nation, friend and enemy, and by creating new perceptions that should exist in the Turkish National Struggle and will strengthen the way of struggle when the time comes. In other words, he believed that in order to achieve a military victory on the battlefields, the war of perception must first be fought and won, and he worked for it.

The first condition that will ensure the effectiveness and validity of the messages given in the process of creating the perception is to gain the trust of the target audience or to gain it in a short time in the process. What makes Mustafa Kemal Atatürk reliable in creating perception and managing it; his characteristics such as setting an example in his ongoing relationships, being successful in every struggle he has made, knowing that what he has done is done for the benefit of the nation. In the middle of 1919, before the Turkish National Struggle had begun, Atatürk expressed his belief in victory and showed his foresight while laying the

foundations of the perceptions he would create on the way to reach his goal. He thought that the people should support the National Struggle, started to create a perception for the nation in order to attract the attention and to make them aware of the current situation. Atatürk addressed each segment of the society separately and prepared the society to walk with him in the forefront by giving them a strong identity. Mustafa Kemal Atatürk, with the thought that influencing individuals is an important step that will enable the society to move in the desired direction, he also created new perceptions while removing existing negative ones. As with individuals, he has created perceptions that will activate the society and international relations in line with his goals, he also has adopted the principle of eliminating existing negative perceptions and has continued to act in this direction.

As a result; Mustafa Kemal Atatürk created new perceptions in order to reshape the individual and the nation who will carry out the Turkish National Struggle and after the victory he carried on achieving this. He also influenced other nations in order to realize his idealized idea of establishing a fully independent Turkish state based on national sovereignty.